

Todor Arghezi: Testament

Poezie cu caracter programatic, Testament figurează, în mod semnificativ, în fruntea întâiului volum de versuri, Cuvinte potrivite, publicat de Tudor Arghezi în 1927 fiind “ars poetica” argheziană.

Poezia Testament sintetizează esența gândirii estetice argheziene. Ideea fundamentală a poeziei este legătura indisolubilă, organică, statornică între poet și strămoșii lui, “ramură obscură”, oameni simpli, “robi cu saricile pline de osemintele vărsate-n mine”. Fată de aceștia T. Arghezi consideră că are o datorie pe care trebuie s-o ducă la îndeplinire. De aceea, după propria-i concepție, creația sa trebuie înțeleasă ca singura zestre lăsată urmașilor. Prima idee esențială este aceea, că poetul a înălțat prin arta sa cea dintâi “treaptă”, și cea mai grea după un lung trecut de trudă și suferința al generațiilor care l-au precedat. Urmașii lui au datoria să pornească de aici și să urce cu nădejde cât mai sus, să împrăștie definitiv întunericul în care și-au dus existența înaintașii lor. Din “osemintele” și “cenușa din vatră” a strămoșilor poetul face un “Dumnezeu de piatră”, “Hotar înalt cu două lumi pe poale/ Păzind în piscul datoriei tale”. Într-un fel subtil, arta poetului capătă un nou mod de militarism social în poezie, actul liric fiind transformat într-o răzbunare a nefericitorilor străbunilor, căci în ea s-a strâns veninul tuturor generațiilor dinaintea lui. Verbul poetic se-ntoarce acum ca un “bici”, care “izbăvește-ncet, pedepsitor/ Odrasla vie-a crimei tuturor”. Finalul poeziei este edificator în acest sens: “Robul a scris-o, Domnul o citește/ Fără a cunoaște că-n adâncul ei/ Zace mânia bunilor mei”.

A doua idee esențială a poeziei este izvorul și natura artei, așa cum o concepe T Arghezi. Mai întâi poetul mărturisește foarte elocvent cum din “graiul cu-ndemnuri pentru vite” al străbunilor, s-au “ivit cuvinte potrivite”. Aceasta indică sursa principală a limbajului său poetic: limbajul popular și familial al truditorilor pe ogoare. Din acest “grai” poetul selectează însă anumite cuvinte, care răspund mai bine condițiilor sale interioare și năzuințelor lui artistice, sugerând un mod anume de existență: răpi, gropi adânci pe brânci, sudoare, bici, vite, plăvani, ocară, sapă, sarici, rabdat, durere, mânie, robi, adică lumea sărăciei și a suferinței, a vieții în zdrențe, sub blestemul mucegaiului, al bubelor și al noroiului, al ocarii și al biciului. Poetul “frământă” însă îndelung aceste cuvinte “mii de săptămâni”, fapt care corespunde unuia dintre principalele sale principii în procesul creației: travaliul artistic intens și îndelungat, transfigurându-le și conferindu-le valori estetice inedite. Una din problemele artistice importante în gândirea poetului o constituie, în această poezie, estetica urâtului. Poetul recurge, pentru prima dată în lirica românească, la “zdrențe” din care face “muguri și coroane”, iar din “bube”, “mucegaiuri și noroi”, isca “frumuseți și prețuri noi”. Pentru aceasta T. Arghezi promovează ideea că în artă nu există subiect urât sau frumos, că în artă urâtul nu are nici un sens, ci numai exprimarea artistică greșită poate genera urâtul, numai tehnica artistică urâtă sau lipsa de talent pot duce la realizarea unei opere literare inestetice.

În antiteză cu această zonă lexicală în care sunt surprinși termeni ce dezvăluie o realitate socială mizera, cuvinte din “graiul” cu îndemnuri pentru vite al poporului, se configurează o altă zonă lingvistică în poezie, de data aceasta constituită din cuvinte care sugerează domeniul artei, adică al lumii create prin transfigurarea materiei primare și ridicarea ei la o înaltă treaptă artistică: icoane, muguri, coroane, miere, vioară, frumuseți, preturi noi, etc. Cuvintele încărcate de mari potențe stilistice și capacități de plasticizare, cu un mare coeficient de materialitate, de concretete sunt parcă daltuite în piatră, parcă scapără prin alăturarea lor în versuri.

Esența tehnicii artistice argheziene constă în îmbinarea tradiției cu inovația, a “slovei de foc”, cea inspirată cu “slova făurită”, cea îndelung muncită.

În poezia Testament abundă expresiile figurate, care nuanțează și sporesc puterea de evocare a imaginilor, potențând considerabil realitatea prezentată. Mulțimea de metafore și simboluri fac ca poezia să dobândească mari reliefuri artistice [“seara răzvrătită care vine”, “cartea mea

fiule-i o treaptă”, “și leagăne urmașilor stăpâni”, “Le-am prefăcut în versuri și-n icoane”]. Menționăm de asemenea și asocierile inedite de cuvinte, ca în epitele: “nume adunat”, “seară răzvrătită”, “biciul răbdat” precum și unele comparații care relevă aceeași sferă de viață a îndeletnicirilor aspre: “Ca fierul cald îmbrățișat în clește”.

Sintaxa poetică argheziană se caracterizează prin aglomerarea complementelor și propozițiilor subordonate înaintea propoziției principale: “În seara răzvrătită care vine/ De al străbunii mei până la tine .../ Și care, tânăr, să le urci te-așteaptă/ Cartea mea-i fiule o treaptă”, astfel încât ideea poetică, până să întâlnească propoziția principală, trece printr-o mulțime de compliniri și determinări. De asemenea, unele versuri încep prin verbe la imperativ: “Așează-o cu credință căpătâi”, iar altele, în succesiune, încep cu același verb: “Am luat ocaza, și torcând usure/ Am pus-o când să-mbie, când să-njure/ Am luat cenușa morților din vatră/ Și am făcut-o Dumnezeu de piatră”. Folosirea verbelor la perfectul compus exprimă acțiuni de scurtă durată și de mare frecvență care dinamizează acțiunea săvârșită. Repetițiile folosite întăresc ideea unei acțiuni ferme, hotărâte.

În ultima strofă însă tensiunea scade, un verb la participiu -”întinsă leneșă pe canapea”- exprimând o stare de pasivitate. Și celelalte cuvinte asociate -leneșă, pe canapea- întăresc impresia de odihnă, de viață comodă, contrastantă cu truda mulțimilor de robi.

Sub raportul stilului remarcăm îndeosebi concentrarea, o caracteristică fundamentală, de altfel, a liricii argheziene.

În poezia “Testament” sunt concentrate esențe de idei în care nici un cuvânt nu este de prisos, nici un cuvânt nu poate fi substituit.